

Неопределеноличният подлог

Петя Осенова

Зара Кънчева

Георги Георгиев

Въведение

- Липсващият подлог при неопределеноличните изречения Пенчев бележи с *pro indef* [PEOPLE].
- Този изпуснат подлог (Пенчев 1993: 168-169):
 - а) няма антецедент;
 - б) интерпретацията му е произволна;

- в) може да има явен корелат ‘хора, някакви хора’ и
- г) референтът му винаги е лице, т.е. само определена група глаголи могат да допускат неопределено-лична употреба (Срв. *Ограбиха магазина на ъгъла*).
- Семантично се доближават до пасива. Неопределен липсващ подлог със семантично ограничение ‘хора’.

Иванова, Градинарова (2015: 172-189)

- НЛ: подлогът е неизвестен или не е важно да се споменава
 - Конкуренция на безличните конструкции с рефлексивен пасив: *Как плащат тук?* vs. *Как се плаща тук?*
 - Типични групи глаголи: за реч (*казват, съобщават*); за наименуване (*наричат я някак, викат ѝ някак, казват ѝ някак*); за физическо въздействие към обекта: *награждават, карат, откарат, влачат*

- Неопределено-личните изречения се разглеждат като двусъставни от теорията на Мелчук ‘Смисъл и текст’ (нула, която е неопределено референциална, агентивна, одушевена и контролираща съгласуването)

- НЛ традиционно се употребяват в 3 л. мн. ч. Има експлицитен подлог, който варира от по-неопределеното някакви хора до специфичните за ситуацията съществителни. Срв. *Арестуваха го [полицаяте]*; *Осъдиха го [съдиите]*; *Излекуваха го [лекарите]* и т.н.
- Напоследък обаче тази употреба се разпростира и върху 3 л., ед. ч. Срв. напр. обявите *Кърти. Чисти. Извозва.*; *Ремонтира покриви* и др.

- **БЛ (генеричност – Арестувааш някого, а после го пуснат) >**
- **НЛ (неизвестност, неважност – Арестуваха извършителите на грабежа) >**
- **ОП (специфичност – Пристигнаха полицаи. Арестуваха извършителите на грабежа) > ПЗЛ (полуспецифичност – Боли ме кракът / Болят ме краката) >**
- **ЗЛ (експлетивност – Гърми се / Боли ме)**

- Лицето е неизвестно, неважно, но винаги подразбиращо се на онтологично равнище, което варира.
- Когато глаголът е с по-обща семантика, се подразбира подлог с по-абстрактно онтологично ограничение – *човек, хора* и т.н.
- Когато обаче глаголът е с по-конкретна семантика, се подразбира подлог с по-конкретно онтологично ограничение – *крадец, полицай, съдия, лекар* и др.

Предварително проучване

- Бяха извадени примерите от български граматики (Брезински, Попов, Академична граматика, Пенчев)
- Глаголите бяха класифицирани в лексикографските класове на WordNet
- Бяха извлечени още примери с тези глаголи от интернет

- **verb.motion:** донасям, тикам, идвам, слагам, изнасям, минавам, докарвам, срещам, отминавам, внасям, занасям (11) [Тема - Цел]
- **verb.communication:** казвам, публикувам, викам (синоним на наричам), викам (синоним на призовавам), разправям, река, лъжа, говоря, питам (9) [Агенс – Топик - Реципиент]
- **verb.social:** помагам, изгонвам, осъждам, затварям, манифестирам, наказвам, разрешавам, пускам, обиквам (9) [Агенс – Тема - Атрибут]

- **verb.contact:** търся, хващам, въдя, пипам
(4) [Агенс - Тема]
- **verb.change:** изгарям, започвам, засилвам
(3) [Агенс - Пациенс]
- **verb.cognition:** приравнявам,
констатирам, измислям (3) [Експериенцер
- Тема]
- **verb.possession:** предлагам, давам,
намирам (3) [Агенс - Тема]

- **verb.body:** обувам
- **verb.perception:** шумя [Експериенцер - Тема]; [Агенс]
- **verb.stative:** чакам [Тема]
- **verb.creation:** прокарвам [Агенс - Пациенс]
- **verb.emotion:** искам, обиквам[1] [Експериенцер - Тема]

-

[1] *Обиквам* може да се групира в две категории: *emotion* и *social* в зависимост от превода (*attach*, *bond* или *love*).

- **verb.competition:** (0)
- **verb.consumption:** (0)
- **verb.weather:** (0)

Основните роли на липсващия подлог са: **Агенс** (7 рамки), **Експериенцер** (3 рамки), **Тема** (2 рамки),

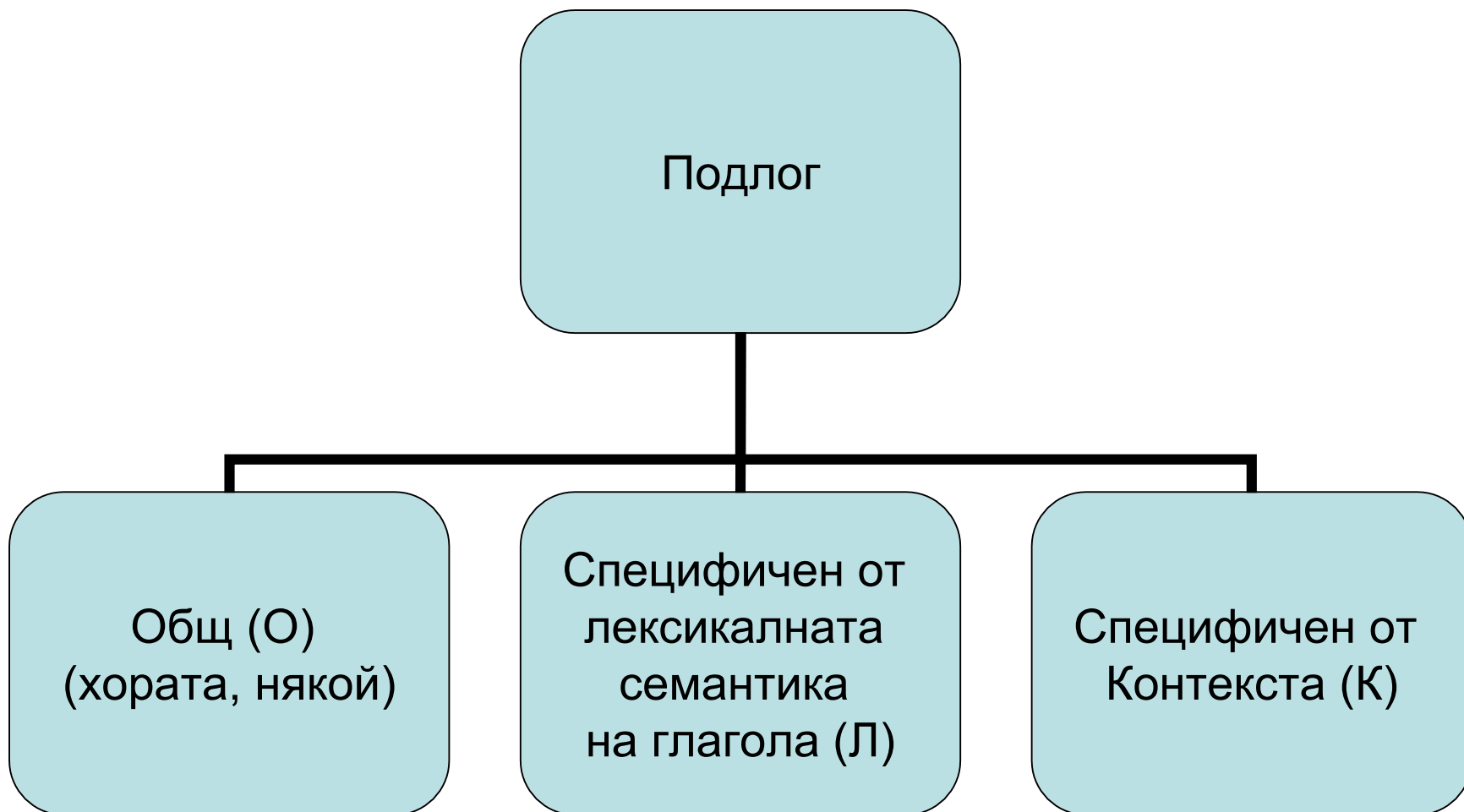
Преобладават глаголите, които предполагат по-обща семантика на подлога

Ако подлогът насочва към по-специфичен референт, то това се дължи повече на контекста (допълнения, обстоятелства, знания за света), отколкото на лексикалната семантика на глагола

Неопределеноличните vs Страдателен залог

- *Примери 1*
 - Търсят **се** разследващи полицаи
 - Търсят разследващи полицаи
- *Примери 2*
 - Все още **се чакат** безплатните ваксини за пенсионерите
 - Все още **чакат** безплатните ваксини за пенсионерите
- Две различни комуникативни стратегии:
 - Неопределеноличните: отстранен подлог
 - Страдателният залог: отстранен деятелен подлог + повдигане на допълнението в подлог

Класификация на подлога

Словоредни модели (с примери от интернет)

- Абсолютна препозиция (Сказуемо – всички други части)
 - **Търсят** кой е изтеглил 3000лв. от дебитната карта на 86-годишен. (К)
 - **Търсят** 1000 учители в София, Пловдив и Варна. (К)
 - **Помагат** на 4796 баби да гледат внуците си вместо родителите им. (К)
 - **Казват**, че животът е като каране на колело (О)
 - **Тикат** в затвора певицата Недялка Керанова (К)
 - **Искат** да ви пречупят, не се огъвайте (О)
 - **Публикуват** поканата за инвеститор в АЕЦ "Белене" в официалния вестник на ЕС до края на май (К)
 - **Осъждат** чиновници за корупция след одити в Корея (Л)
 - **Приравняват** електрическите тротинетки с велосипедите (К)

- Обстоятелство за място – Сказуемо
 - В Бургас търсят сестри и санитарни за патронажна грижа (К)
 - На Острова искали жребий за купа в космоса (О)
 - В Пловдив чакаха на опашка за пари за продадения си глас (О)
 - В клас ни лъжат, че няма да завършим (К)
 - В цирка докарват нов тигър (О)

- Обстоятелство за време – Сказуемо
 - В предните векове са осъждали „за обида на величеството“. (Л)
 - Днес и утре слагат камери за скорост на бургаското околоръстно. (К)
 - Една година по-късно констатираат безизходица. (О или К)
 - Преди разправяха, че асфалт не се яде. (О)

- Две или повече обстоятелства -
Сказуемо
 - През 1935 година в Казанлък публикували снимка на банда, извършваща обири. (О)
 - Цели 30 години в Англия осъждали грешни убийци. (Л)
 - Днес на няколко пъти за кратко затваряха движението по шосето за светата обител. (К)

- Такава сума в брой скоро на Калотина не бяха хващали. (К)
- С подобна на "Панамагейт" схема от България изнасяха пари още преди прехода. (О)
- Не ни искат в Шенген, защото ги е страх. (К)
- Даже не ме викаха на кастинги. (К)

- Пряко или непряко допълнение -
Сказуемо
 - За мнение осъждаха и наказваха само при комунизма (Л)
 - Доган са го приравнявали с какво ли не (О)

Литература

Академична граматика 1983: *Синтаксис*. Том 3.

Иванова, Градинарова 2015: Иванова Е.Ю., Градинарова А.А. *Синтаксическая система болгарского языка на фоне русского*. М.: Языки славянской культуры, 2015.

Пенчев 1998: *Синтаксис*. Съвременен български език. Изд. къща “Петър Берон”.

Савова 2014: Димка Савова. *Деагентивността в българския език и нейното изразяване (в съпоставка със сръбския език)*. УИ “Св. Кл. Охридски”